

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

bakalářské kombinované studium
2011 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Andrea Hricovová, DiS.

Ústavní pořádek ČR

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce: JUDr.PhDr.René Petráš Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Part time Studies
2011 - 2012

BACHELOR THESIS

Andrea Hricovová, DiS.

The constitutional order of Republic

Prague 2012

**The bachelor thesis Thesis Work Supervisor:
JUDr.PhDr.René Petráš Ph.D.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce JUDr. PhDr. René Petrášovi Ph.D. za jeho obětavé vedení mé práce. Ráda bych poděkovala pracovníkům Univerzitní knihovny , Univerzity Karlovy v Praze ,Právnická fakulta za možnost využívat jejich prostor a publikací.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá posouzením významu Ústavy a Listiny základních práv a svobod, také ostatních ústavních zákonů pro Český stát, společnost i jednotlivce. Snažila jsem se poukázat na význam Ústavních zákonů pro vymezení České republiky jako suverénního, demokratického a právního státu v rámci Evropy.

Klíčové pojmy

Ústava ČR, Státní moc, Poslanecká sněmovna, Senát, Ústavní pořádek ČR, Parlament ČR, moc zákonodárná, moc výkonná, moc soudní, prezident, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony ČR.

Annotation

This thesis deals with the assessment of the relevance of the Constitution and the Charter of Fundamental Rights and Freedoms, also constitutional laws for the Czech state other, society and individuals.

I tried point to out the importance of constitutional law for the definition of the Czech Republic as a sovereign, democratic and rule of law in Europe.

Keywords

The Constitution of the Czech Republic, State power, House Of Deputies, senate, the constituonal order Czech Republic, the Perliament of the Czech Republic, legislative power, executive power, judicia power, president, The Charter of Fundamental Rights and Freedoms, constitutional law Czech Republic.

OBSAH

ÚVOD	8
1. HISTORICKÝ VÝVOJ ÚSTAVNOSTI V ČESKÝCH ZEMÍCH	9
1.1. Ústavní vývoj v rámci Rakouska a Rakouska-Uherska.....	9
1.2. Ústavní vývoj v rámci Československa 1918-1992.....	10
1.3. Ústava ČR 1992.....	17
2. POJEM ÚSTAVNÍ POŘÁDEK, JEHO VÝZNAM A LEGISLATIVNÍ PROCES ÚSTAVNÍCH ZÁKONŮ	19
2.1. Legislativní proces Ústavních zákonů.....	19
3. STRUČNÝ OBSAH ÚSTAVY ČESKÉ REPUBLIKY A JEHO ZDŮVODNĚNÍ	27
4. OBSAH LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD A JEJÍ VÝZNAM V PRAXI	31
5. OSTATNÍ ÚSTAVNÍ ZÁKONY, VČETNĚ ZÁKONA O REFERENDU	32
5.1. Ústavní zákony o státních hranicích.....	32
5.2. Právní úprava.....	36
5.3. Ostatní Ústavní zákony.....	37
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ	52

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma související s Ústavou ČR, která představuje základní právní postulát našeho Ústavního pořádku. K tomuto výběru mne vedla skutečnost, že jsem se s Ústavním pořádkem ČR podrobněji seznámila až při svých studiích a zaujalo mne, že přes jeho význam jsem až do té doby o něm měla pouze velmi povrchní vědomosti. Stejně tak i většina lidí z mého okolí má jen povrchní a pro občana nedostatečné znalosti o mechanismu státní moci, ústavních činitelích, rozsahu občanských a lidských práv a dalších otázkách upravených ústavou, listinou základních lidských práv a svobod, případně dalšími ústavními zákony. Cílem této práce je popsat a zamyslet se nad uspořádáním Ústavního pořádku ČR, popsat jeho jednotlivé části a specifikovat vztahy a souvztažnosti mezi nimi a návazně i mezi Ústavním pořádkem a ostatními součástmi právního systému České republiky.

Ústava, vyhlášena jako zákon 1/1993 Sb. v souvislosti s významnou událostí našeho státu – rozdělením Československé federativní republiky na dva samostatné státy, Českou a Slovenskou republiku. Od 1. ledna 1993, definuje Českou republiku jako stát typu parlamentní demokracie¹ s omezenými pravomocemi prezidenta republiky a s odpovědností vlády vůči zákonodárnému orgánu - poslanecké sněmovně. Ve svém souhrnu obsahuje Ústava všechna potřebná ustanovení k tomu, aby ČR mohla být považována za moderní stát pluralitní demokracie.

Ústavní pořádek dále obsahuje Listinu základních práv a svobod, vyhlášena jako zákon 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod je pramenem ústavního práva a závaznou normou. Tato listina upravuje práva člověka a občana v podmínkách demokratického českého státu.² Obě zákonné listiny, Ústava a Listina základních práv a svobod jsou účinné od 01. ledna 1993. Ústavní zákony tvoří nedílnou součást Ústavního pořádku v ČR, a proto budu ve své práci věnovat pozornost i této problematice. Výčet ústavních zákonů je v Ústavě ve článku 112.

Ve své práci bych ráda poukázala na důležitost Ústavního pořádku v ČR, jeho vnitřní strukturu a provázanost a to zejména Ústavy, Listiny základních práv a svobod a zákona o referendu.

¹ Zákon č. 1/1993Sb., Ústava České republiky, preambule

² Zákon č.2/1993Sb., Listina základních práv a svobod

1. HISTORICKÝ VÝVOJ ÚSTAVNOSTI V ČESKÝCH ZEMÍCH

1.1. Ústavní vývoj v rámci Rakouska a Rakouska-Uherska

Císař Ferdinand V. dne 15. března 1848 slibuje pod tlakem politických, národnostních a hospodářských snah o státoporné změny požadované národnostními státy uvnitř Rakouska Uherska vyhlášení Ústavy (Konstituce)³ a voleb do zákonodárného sboru. Následně je 25. dubna 1848 vydána První Rakouská ústava - "Dubnová oktrojovaná ústava (PILLESDORFOVA), která však nenabyla platnosti. Oktrojovaná se nazývá proto, že byla vyhlášena panovníkem bez souhlasu zastupitelského sboru.

Dne 4. března 1849 panovník Ferdinand V. vydal novou "Březnovou oktrojovanou ústavu" (stadionova), jež byla založena na myšlence jednotného monarchistického státu. Panovník měl spolu s parlamentem zákonodárnou moc. Spolu s ministry měl i výkonnou moc. Poprvé se objevil koncept lidských práv, i když je umírněný a příliš nepropracovaný. Zřízeny byly nezávislé soudy a Říšský soud jako soud ústavní. Ústava byla Císařem zrušena 31. prosince 1851.

K návratu k parlamentarismu došlo až v únoru 1861, kdy byla panovníkem vydána tzv. "Únorová oktrojovaná ústava". Zřízeno bylo Říšské dvoukomorové zastupitelstvo - Poslanecká sněmovna (volena zemskými sněmy) a Panská sněmovna (jmenovaná císařem). Výkonnou moc měl císař.

K důležité ústavní změně došlo v roce 1867 - prosazení dualismu. Po katastrofální porážce rakouské císařské armády ve válce proti Prusku v roce 1866 se znovu objevily obavy z dalšího povstání v Uhrách. Celý vývoj ovlivnil revoluční rok 1848. I v následné době Bachova absolutismu rakousko-uherský konflikt dál bublal pod povrchem a projevoval se občasnými projevy občanské neposlušnosti. Vlivným politickým kruhům monarchie se zdálo výhodné, uklidnit vnitropolitickou situaci rozsáhlou autonomií Uherska. Národnostní struktura obou základních částí říše byla podobná - v obou existoval politicky dominantní a početně nejsilnější národ, v Uhrách Maďaři a v Rakousku Němci, ale ani jeden z těchto národů ve "své" části říše neměl dominantní nadpoloviční většinu. Došlo proto k Rakousku uherskému vyrovnání a tím

³ Konstituce-jiný výraz pro ústavu, z latinského constitutio=postavení, uspořádání,zřízení, ustanovení.

k rozdělení Rakouského císařství a tento stav se začal nazývat dualismem. Po vytvoření dualistické monarchie⁴ se tyto dva národní živly mohly podporovat bez vzájemné animozity. Dne 20. března 1867 uherský parlament schválil všech 69 článků vyrovnání a říše tím byla rozdělena na tzv. Země v říšské radě zastoupené (neoficiálně Předlitavsko) a Země koruny svatoštěpánské (neoficiálně Zalitavsko). Vše bylo potvrzeno korunovací císaře Františka Josefa I. za uherského krále v Budíně 8. června 1867. Od roku 1868 se tato monarchie nazývala Rakousko-Uhersko.

Byla přijata “Prosincová ústava”, která deklarovala svrchovanost dvou národů v monarchii. Společné zůstaly jen tyto kompetence: zahraniční politika, finance, obrana a osoba panovníka. Byl vytvořen společný zákonodárny sbor - 60 delegátů za Uherský sněm a 60 za Říšskou radu. Významný se stal také rok 1907, kdy bylo zavedeno všeobecné, tajné, rovné, přímé hlasovací právo. Aktivní volební právo měli všichni muži od 24 let a pasivní od 30 let. Z hlasování však byly ještě až do roku 1918 vyloučeny ženy.⁵

1.2. Ústavní vývoj v rámci Československa 1918-1992.

Důsledky první světové války vyvolaly již nevyhnutelný rozpad Rakousko Uherské říše a její zánik, jako mnohonárodního soustátí. Dne 28. října 1918 zahájila v Ženevě delegace Národního výboru vedená Karlem Kramářem jednání s představitelem protirakouského zahraničního odboje Edvardem Benešem o vytvoření a podobě samostatného československého státu. Po Praze a následně po Českých a Moravských zemích a Slovensku té se rozšířila zpráva o uznání podmínek míru Rakousko-Uherskem. Tato zpráva se stala impulsem k živelným demonstracím, při nichž lid jásal v ulicích a ničil symboly Rakousko-Uherska. Na večer téhož dne vydal Národní výbor (často nazývaný revoluční Národní výborem) první zákon, „*zákon o zřízení samostatného státu československého*“. Tentýž den byli do Národního výboru přibráni 4 slovenští zástupci, zástupci Němců a Maďarů nebyli přizváni.

⁴ Na vzniku dualismu v monarchii měl bezprostřední vliv výsledek Prusko-rakouské války r.1866(s rozhodující bitvou 3.7.1866 v prostoru mezi Hradcem Králové a Sadovou u Hořic),jež výrazně oslabil centrální moc habsburského domu.

⁵ Gerloch A., Hřebejk J.,Zoubek V., Ústavní systém České republiky, základy českého ústavního práva, 2002, ISNB 80-7175-077-8

Dne 29. října jednal Národní výbor s rakousko-uherským místodržitelem Juliem Coudenhovem o převzetí moci. Výsledkem byl kompromis, když se Národní výbor přihlásil k prozatímnímu zřízení veřejné správy. Ve dnech 29. - 30. října se konstituovala československá státní moc v Brně, Plzni, Ostravě, Olomouci, Hradci Králové, Pardubicích a na dalších místech.

Závěrečným dnem pražského převratu byl 30. říjen 1918. Rakouské vojenské velitelství kapitulovalo před Národním výborem, protože maďarští a rumunští vojáci odmítli bojovat. Na Slovensku byla přijata Martinská deklarace, na základě které se Slovensko připojilo k českým zemím. V Ženevě vyvrcholila jednání představitelů Národního výboru o potvrzení suverénního státu Československo. Sudetoněmečtí představitelé vyhlásili zřízení provincie Sudetsko (*Sudetenland*) a její připojení k Rakousku.

Po vyhlášení samostatnosti Československa se konaly ve městech i v obcích oslavy, slavnostní průvody a bohoslužby. Lid jásal nad nabytou samostatností i nad koncem války. Při těchto oslavách docházelo k ničení státních symbolů Rakouska-Uherska. V Praze byla na Staroměstském náměstí byla davem zničena historická památka - Mariánský sloup. Jásání českého lidu provázeli protesty německého obyvatelstva se snahami o ustanovení provincie Deutschsüdmähren a vznik provincie Böhmerwaldgau, které měly být připojeny k Německému Rakousku. Na Slovensku byla ustanovena 4. listopadu 1918 zatímní slovenská vláda, která úřadovala ve Skalici.

Národní výbor vyhlásil v Praze dne 13. listopadu 1918 Prozatímní ústavu, která přenášela moc ve státě na Národní shromáždění. Následujícího dne se konala první schůze Národního shromáždění, na níž byl československý stát prohlášen republikou a Tomáš Garrigue Masaryk byl zvolen prezidentem. Byla ustavena vláda v čele s Karlem Kramářem. V neděli 22. 12. 1918 přednesl Tomáš Garrigue Masaryk na Pražském Hradě své "První poselství", ve kterém nastínil koncepci Československého státu.

Prozatímní ústavu přijal Národní výbor dne 13. listopadu 1918 jako zákon č.37/1918 Sb.⁶ Hlavním motivem jejího přijetí bylo dát republice co nejdříve základní zákon, který by v hlavních rysech upravil principy fungování nejvyšších státních orgánů.

⁶ Viz Zimek J., Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta, s.61-63

Prozatímní ústava zřídila tři základní orgány - Národní shromáždění (také Revoluční národní shromáždění), prezidenta republiky a vládu. Národní shromáždění vzniklo rozšířením Národního výboru na celkový počet 256 poslanců. K obsazení míst byly použity výsledky voleb do Říšské rady v roce 1911. Konkrétní členové parlamentu byli jmenováni vedením svých politických stran a museli podepsat prohlášení, že kdykoliv je strana požádá, tak vrátí svůj poslanecký mandát. Tato zásada později provázela fungování stranického systému celé první republiky.

Národní shromáždění mělo zákonodárnou pravomoc a vykonávalo dozor nad výkonnou mocí. Usnášeníschopné bylo za přítomnosti nejméně jedné třetiny poslanců. V čele státu stál prezident volený Národním shromážděním. Prezident zastupoval stát navenek, byl vrchním velitelem ozbrojených sil, měl právo milosti apod. Byl ze své funkce politicky neodpovědný.

Vláda měla pevně určený počet členů na 17 a celou ji volilo Národní shromáždění. Členy vlády mohlo Národní shromáždění také jednotlivě odvolat. V uvedené ústavě měl nejsilnější postavení parlament, nejslabší pak prezident, který nemohl ani jmenovat či odvolat vládu. Československo se tak blížilo čisté formě parlamentní republiky.

Předním úkolem prozatímního Národního shromáždění bylo přijetí definitivní ústavy. Text ústavy byl však vypracován na ministerstvu vnitra, tedy mimo parlament. Tvůrcem osnovy byl prof. Hoetzel, obecně politický rámec stanovil ministr vnitra Antonín Švehla. V čele parlamentního ústavního výboru stál Dr. Villiam Meissner. Úvodní prohlášení formuloval národní demokrat Dr. Jan Herben podle vzoru ústavy USA. Ještě před projednáváním návrhu ústavy v parlamentu uzavřely politické strany dohodu, že se nebude otvírat diskuse k fundamentálním otázkám navržené ústavní listiny. I přesto probíhala ve sněmovně bouřlivá diskuse k předloženému návrhu od 27. února 1920 do rána 29. února 1920.⁷ Ústava byla vyhlášena jako zákon č. 29/1920 Sb. Současně s ní byly přijaty: Volební řád do poslanecké sněmovny, Zákon o složení a pravomoci senátu, Jazykový zákon a Zákon o župních a okresních úřadech.

Již zmíněné úvodní prohlášení deklarovalo touhu začlenit se do společnosti národů jako "člen vzdělaný, mírumilovný, demokratický a pokrokový".

⁷ Viz Zimek, J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta, s.69-82

Dále pokračovala ústava uvozovacím zákonem o deseti člancích, který ústavu označoval, jako normu nejvyšší právní síly jež se dá měnit pouze ústavními zákony. Za celé období první republiky bylo přijato takových ústavních zákonů celkem osm. Uvozovací zákon dále také vymezoval složení a kompetence ústavního soudu. Obsahoval také některá přechodná ustanovení související s postupným konstituováním nových orgánů.

Další text ústavy byl strukturován do šesti hlav:

Hlava I. označená jako všeobecná ustanovení, vymezovala základní státní principy. Československo bylo charakterizováno jako demokratická republika, v čele s voleným prezidentem. Výchozí zásadou byla svrchovanost lidu, který byl označen za jediný zdroj státní moci. V této hlavě bylo také řešeno postavení Podkarpatské Rusi, u níž se předpokládalo konstituování sněmu a jmenování guvernéra. K uvedenému řešení však nikdy nedošlo.⁸

Hlava II. upravovala zákonodárnou moc, kterou tvořilo dvoukomorové Národní shromáždění, složené z Poslanecké sněmovny a Senátu. Poslanecká sněmovna měla 300 členů a Senát 150 členů. Obě komory byly voleny poměrným systémem (volební právo akt.:21 a 26 a pas.: 30 a 45). Poměrný (proporční) volební systém je kategorie volebního systému, ve které jsou mandáty na úrovni volebního obvodu rozdělovány poměrně.

Zákonodárná iniciativa byla přiznána vládě a členům obou komor Parlamentu.

U běžných zákonů byla zajištěna převaha Poslanecké sněmovny u ústavních bylo třeba souhlasu obou komor. Tato hlava obsahovala i možnost vyhlášení referenda v případě, že parlament zamítne návrh zákona, podán vládou právě ona mohla o návrhu vypsát všelidové hlasování. Nikdy však nebyl vydán prováděcí zákon o referendu. Zajímavým prvorepublikovým institutem byl výbor, který v době nečinnosti jedné z komor parlamentu zastával všechny její funkce mimo: Volby prezidenta, změny ústavy, vypovězení války a ukládání nových finančních povinností či zcizování státního

⁸ Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.73

majetku. Šestnáct členů výboru volila Poslanecká sněmovna a 8 členů Senát. Všechna rozhodnutí podléhala následnému schválení parlamentem.⁹

Hlava III. pojednávala o vládě a ve své druhé části o prezidentu republiky. Hned na začátku bylo ustanovení, že výkonná moc může vydávat nařízení pouze k provedení a v mezích zákona. Prezidentem mohl být zvolen každý občan volitelný do Poslanecké sněmovny, který dosáhl 35 let věku. Kromě Tomáše Garrigue Masaryka mohl být zvolen každý prezidentem jen dvakrát. Prezident byl i nadále politicky neodpovědný. Oproti prozatímní ústavě však jmenoval a propouštěl ministry. Vláda byla odpovědná Poslanecké sněmovně.¹⁰

Hlava IV. řešila otázky soudnictví a mj. určovala právo každého občana na zákonný soud.¹¹

Hlava V. obsahovala výčet občanských práv a svobod. Byla vyhlášena rovnost občanů a povolání. Stejná práva požívali i všichni ostatní obyvatelé státu. K základním svobodám patřila svoboda osobní, domovní a listovní. Výslovná ochrana se poskytovala soukromému vlastnictví. Vymezena byla i svoboda tisku, právo petiční a shromažďovací a spolčovací. Jediná povinnost byla nutnost podrobení se vojenskému výcviku a uposlechnou výzvy k obraně vlasti.¹²

Hlava VI., poslední hlava ústavy, se týkala ochrany národnostních, náboženských a rasových menšin. Mimo jiné se zajišťovalo právo na vyučování v mateřském jazyce v obcích s jistým “zlomkem” cizojazyčného obyvatelstva. Jako trestné bylo vyhlášeno jakékoliv odnárodňování.¹³

Tvůrcové ústavy se opírali především o ústavu francouzské III. republiky z roku 1875, rakouskou prosincovou ústavu z roku 1867, americkou ústavu a švýcarskou ústavu z roku 1848. Jako celek vytvořila prvorepubliková ústava parlamentní systém s dominantním postavením Poslanecké sněmovny. Patřila k rigidním ústavám. Nová

⁹ Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.75-77

¹⁰ Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.77-78

¹¹ Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.77-78

¹² Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.78-79

¹³ Viz Zimek J.Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.79-80

Československá Ústava byla samozřejmě i předmětem kritiky zvláště politických kruhů nakloněných dřívějšímu německému vlivu.

Ústava z roku 1920 byla Ústavou demokratickou a pokrokovou, díky níž se mohl stát svobodně rozvíjet a prosperovat, čímž si získal obdiv a respekt okolních zemí. Největší chybou však bylo neopatrné řešení německé menšiny a zanedbání síly jejího vlivu, které vedlo v před okupačním období k odtržení pohraničních oblastí na základě Mnichovského diktátu. V roce 1938 v období tzv. druhé republiky došlo k výrazné ústavněprávní změně. Dne 19. listopadu 1938 byl bez debaty Poslaneckou sněmovnou schválen ústavní zákon o autonomii Slovenskej krajiny (č.299/1938 Sb.) a současně byl přijat téměř identický zákon o autonomii Podkarpatské Rusi (č.328/1938 Sb.). V první části ústavního zákona se rozšiřovala kompetence ústavního soudu, který měl rozhodovat i o tom, zda zákony sněmu slovenské krajiny jsou v souladu s ústavou. Složení tohoto orgánu se doplňovalo o dva členy, které měla jmenovat slovenská vláda. Druhá část zákona obsahovala změnu ústavy.

Slovenská krajina byla prohlášena za autonomní část republiky, která nadále nesla název Česko-Slovenská. Úředním jazykem na jejím území se stala slovenština a uzákonila se krajinská příslušnost. Zákon dále vymezoval působnost zákonodárné moci Národního shromáždění na celém území republiky v těchto oblastech: Záležitosti ústavy, vnější politické a hospodářské vztahy, národní obrany, státního občanství, měny, měr a vah, věcí patentních, cel, dopravy a pošt, telekomunikací, celostátního rozpočtu, daní, dávek a poplatků, monopolů. Ostatní záležitosti byly zcela v kompetenci sněmu slovenské krajiny. Slovenští poslanci se v Národním shromáždění účastnili pouze projednávání věcí společného zájmu.¹⁴ Platil rovněž zákaz majorizace (Parlamentní nástroj ochrany menšiny před přehlasováním většinou). Co se týče vlády, tak jí náležela, celo územní působnost jen v těchto oblastech: Zahraniční politiky, obrany, měny a státního rozpočtu. Slovenská vláda byla automaticky členem ústřední vlády.¹⁵ Československo přijetím obou ústavních zákonů přestalo být unitárním státem. Vznikla zvláštní forma federace, kdy dva ze tří jejích subjektů mají vlastní vrcholné orgány, kdežto třetí ze subjektů je spravován přímo orgány ústředními (federálními).

¹⁴ Malý K. Dějiny českého a československého práva od roku 1945,3. přepracované vydání, Praha Linda 2005, s.218-219

¹⁵ Gronský J. Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa, Svazek I., Univerzita Karlova v Praze, nak. Karolinum 2005, s. 71

Druhá republika¹⁶ a její ústavní systém neměla dlouhého trvání a 14. března 1939 odtržením Slovenska od Československa zanikla.

Po okupaci zbytku Československa byla v emigraci vytvořena koncepce, podle níž mnichovská dohoda a vše, co po ní následovalo, jsou právně irelevantní. Tato teorie tedy proklamovala existenci Československé republiky ve své kontinuální podobě z doby před Mnichovem. Postupně tento koncept uznaly všechny vítězné mocnosti.

Už 17. října 1939 byl na základě existence československé státnosti vytvořen Československý národní výbor v Paříži. Základním článkem institucí Československé republiky se však stal prezident Eduard Beneš a mimo něj vláda a Státní rada. V platnosti zůstala i Ústava z roku 1920. Podle ní zůstává prezident ve funkci i po uplynutí svého mandátu, pokud není možné zvolit nového prezidenta. Prezident začal od roku 1940 vydávat dekrety¹⁷ s mocí zákona, které se staly součástí československého právního řádu a podléhaly dodatečnému schválení Národního shromáždění. Mezi nejdůležitější dekrety patří ústavní dekret č.11/1944, který stanovuje, že všechny právní předpisy vydané po 30. září 1938 nejsou součástí právního řádu a jsou tudíž neplatné. Z právního hlediska tedy Československá republika nepřestala existovat. To mělo své politické, ekonomické ale i sociální důsledky. V tomto období došlo ke změně povahy státního zřízení. Ustavila se tzv. lidová demokracie. Z ústavního hlediska je to období rozporné, protože klíčová rozhodnutí už neprobíhala dle platné ústavy, ale zcela dle vůle Ústředního výboru KSČ či dle moskevských direktiv. Ústava tedy již nebyla určující direktivou, proto toto období ve své práci podrobně nekomentuji.

Podle scénáře Sovětského svazu využili komunisté a část společnosti, ovlivněna výsledky druhé světové války, poválečný vývoj k tomu, aby zvrátili návrat k předválečnému stavu v Československu. Formou politického puče dosáhli zásadních společenských, politických změn vedoucích k závislosti na Sovětském svazu, začlenění Československého státu do svazku lidovědemokratických států a zrušení soukromého vlastnictví výrobních prostředků několikastupňovým znárodněním.¹⁸

¹⁶ Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.92-95

¹⁷ Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj,,edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.105-107

¹⁸ Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta,s.126-139

Všechny uvedené změny vedly k přijetí Ústavního zákona ze dne 9. května 1948 č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky. Ten obsahově i formálně vycházel z prvorepublikové Ústavní listiny. Podle ní bylo Národní shromáždění jednokomorové, ústavní soud byl zrušen. Zvláštní postavení měly slovenské národní orgány (Sbor pověřenců, Slovenská národní rada). Ústava obsahovala předpisy o soukromém vlastnictví a státním hospodářství. Zřízeny byly národní výbory, zrušeny země (Česká, Moravskoslezská a Slovenská). Ústavu později doplnila série ústavních zákonů.

Prezident republiky Dr. Edvard Beneš Ústavu odmítl podepsat a abdikoval. Proto Ústavu podle § 60 Ústavní listiny z roku 1920 podepsal premiér Klement Gottwald též na místě prezidenta. Celé toto období existence Lidovědemokratického Československa lze označit za neústavní. Nedemokratické s jednoznačným diktátem Sovětského svazu prostřednictvím Komunistické strany Československa a zpolitizovaných státních orgánů a institucí.

Na základě direktivy 11 Sjezdu KSČ byly zahájeny práce na nové socialistické Ústavě, která byla přijata dne 11. července 1960 jako Ústava Československé socialistické republiky. Podstatně změněna pak byla novelizací ústavním zákonem o Československé federaci z 27. října 1968. S určitými změnami platila tato ústavní listina až do roku 1992.¹⁹ Nová Ústava charakterizovala Československo jako federální stát složený ze dvou rovnoprávných republik České a Slovenské. Do výlučné působnosti federace byly stanoveny: zahraniční politika, obrana, měna, federální hmotné rezervy, federální zákonodárství a ochrana federální ústavnosti.

Jediným zákonodárným sborem federace bylo Federální shromáždění, složené ze Sněmovny lidu a ze Sněmovny národů. Obě komory byly rovnoprávné a ve Sněmovně národů platil zákaz majorizace. V čele federace stál prezident republiky. Zastupoval stát navenek, mohl rozpustit federální shromáždění, podepisoval zákony, podával zprávu o stavu federace, jmenoval a odvolával předsedu a členy vlády a byl také mj. vrchním velitelem ozbrojených sil.

Zajímavé je také to, že jednotlivé republiky neměly vlastní ústavy, státní symboly a jejich zřízení a orgány byly zakotveny ve federální ústavě. Jednalo se tedy o federaci zřízenou a řízenou jaksí shora. Poslední období 1990-92 bylo poznamenáno vážným kompetenčními spory mezi federací a Slovenskou republikou

¹⁹ Kocián, J. Poválečný vývoj v Československu 1945-48. Praha, SPN 1991

(například tzv. Pomlčková válka). Ústava pozbyla platnosti 31. prosince 1992 zánikem České a Slovenské federativní republiky.

Právě tyto rozpory byly jednou z hlavních příčin, které vedly k rozpadu československé federace v nových politicko ekonomických podmínkách po roce 1989. Rozdělení Československa podporovaly všechny významné slovenské politické strany a špičkoví politici. Demokratická strana, která byla pro zachování společného státu, u voleb neuspěla.

Úplné rozdělení federace bylo průnikem programů vítězných stran obou národních států, třebaže jejich mandát rozdělit federaci byl později mnohokrát zpochybněn.

Dne 17. července 1992 přijala a vyhlásila Slovenská národní rada dokument Deklarace Slovenské národní rady o svrchovanosti Slovenské republiky, který vyslovuje požadavek samostatnosti Slovenska. Dne 20. července 1992 odstoupil ze své funkce prezident ČSFR Václav Havel. Po zbylou dobu své existence byla federace bez prezidenta. Rozdělení republiky je spojeno s jednáními, která vedl předseda české vlády Václav Klaus a předseda slovenské vlády Vladimír Mečiar. K urychlení rozdělení přispěla neslučitelnost vítězných politických stran v obou státech - ODS a HZDS.

Dne 13. listopadu 1992 přijalo Federální shromáždění ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku. Federální shromáždění přijalo dne 25. listopadu 1992 Ústavní zákon č. 542/1992 Sb. o zániku Československé Federativní republiky k 31. prosinci 1992.²⁰ V návaznosti na tento zákon přijala dne 15. prosince 1992 Česká národní rada ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, který stanovoval převzetí právního řádu a kompetencí ČSFR Českou republikou. Téhož dne přijala Česká národní rada usnesení č. 5/1993 Sb., ve kterém vyjádřila předpoklad, že žádný výklad stávajících právních norem nepřipouští zpochybnění kontinuity zákonodárné moci, jejíž nositelkou je ve smyslu ústavního zákona č. 4/1993 Sb. Česká národní rada.

Dne 16. prosince 1992 schválila Česká národní rada novou Ústavu České republiky (předtím v rámci federace Česká republika vlastní ústavu neměla). Též Slovenská národní rada přijala ještě před zánikem federace ústavu Slovenské republiky.

²⁰ Viz Zimek J. Ústavnost a Český ústavní vývoj, edice učebnic č.380, Právnická fakulta, s.154-173

1.3. Ústava ČR-1992

Nová Ústava, přijata a vyhlášena Českou národní radou na její schůzi dne 16. prosince 1992 a publikována jako zákon č. 1/93 Sb. Pro přijetí Ústavy hlasovalo 172 poslanců, 16 bylo proti a 10 se zdrželo hlasování. Návrh Ústavní listiny vypracovala komise České národní rady, která její definitivní podobu předložila k projednání parlamentu na začátku prosince 1992. Mohu tedy konstatovat, že základní zákon nové České republiky byl přijat na základě relativně širokého konsensu.

Ústava České republiky má preambuli a 8 hlav, které se dělí na články 113 článků. K Ústavě České republiky, patří Listina základních práv a svobod, která má 6 hlav.²¹

²¹ Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Ostrava, Aries 1995

2. POJEM ÚSTAVNÍ POŘÁDEK, JEHO VÝZNAM A LEGISLATIVNÍ PROCES ÚSTAVNÍCH ZÁKONŮ

Naše ústava je ústavou polylegální, nepředstavuje ji tedy jenom jeden dokument, ale skládá se z více předpisů, které dohromady nazýváme ústavní pořádek. Obsah ústavního pořádku můžeme ve formálním smyslu definovat podle čl. 112 Ústavy České republiky²². Ústavní pořádek České republiky je tedy tvořen Ústavou, Listinou základních práv a svobod, ústavními zákony přijatými podle Ústavy a ústavními zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky (Tyto zákony zejména proto, že vymezení území státu je základním znakem suverénního státu) a ústavní zákony České národní rady přijatými po 6. červnu 1992. Mezi přímo nevyjmenované ústavní zákony patří Ústavní zákon 4/1993 o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR, Ústavní zákon 29/1993 o dalších opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR²³, Ústavní zákon 347/1997 o vytvoření vyšších územně samosprávných celků, Ústavní zákon 110/1998 o bezpečnosti České republiky, Ústavní zákon 515/2002 o referendu o přistoupení k Evropské unii a Ústavní zákony měnící a doplňující Ústavu České republiky. Kromě definování ústavního pořádku ve formálním smyslu jej můžeme definovat i ve smyslu materiálním. Zde se jedná o právní předpisy upravující základní vztahy ve státě.

2.1. Legislativní proces²⁴

Právo zákonodárné iniciativy v Poslanecké sněmovně má kterýkoliv poslanec (i jednotlivec), jakkoliv vzniklá skupina poslanců (tyto subjekty zpravidla na základě iniciativy vzešlé od voličů), dále Senát (jako celek), vláda (jako celek) nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku (to ovšem jen s návrhem týkajícím se územně samosprávných celků).

Návrh zákona se předkládá písemně a musí obsahovat přesné znění toho, na čem se má Poslanecká sněmovna usnést. Náležitosti uvádí Jednací řád Poslanecké sněmovny. Navrhovatel přitom může vzít svůj návrh zákona zpět až do ukončení druhého čtení zákona. Poté může vzít takový návrh zpět jen se souhlasem Sněmovny. Návrh zákona se předkládá předsedovi Sněmovny. Ten jej postoupí organizačnímu

²² Viz J. Hřebejk Ústavní systém České republiky ,s. 70-77

²³ Viz J. Hřebejk Ústavní systém České republiky ,s. 71

²⁴ J. Wintr Principy Českého ústavního práva, , s. 61-62

výboru. Předseda Sněmovny rozešle neprodleně návrh zákona všem poslancům a poslaneckým klubům. Pokud není navrhovatelem vláda, požádá ji, aby se do 30 dnů od doručení žádosti k návrhu svým stanoviskem vyjádřila. Vláda zasílá své stanovisko k návrhu zákona předsedovi Sněmovny. Vláda projedná návrh zákona prostřednictvím svých ministrů s jednotlivými resorty a následně se shodne na konečném stanovisku k zákonné předloze. Vláda nemá rozhodovací ani schvalovací pravomoc. Pouze se může vyjádřit pozitivně či negativně k dalšímu projednávání zákona, nebo se k návrhu nevyjádřit.

Po vyjádření vlády k návrhu zákona nebo nevyjádří-li se vláda k takovému návrhu do 30 dnů od doručení žádosti, doporučí do 15 dnů organizační výbor předsedovi Sněmovny zařadit předložený návrh zákona se stanoviskem vlády, bylo-li předloženo včas, do návrhu pořadu schůze Sněmovny. Současně navrhne, kterému výboru, popřípadě výborům má být návrh přikázán, a určí zpravodaje pro prvé čtení.

Předseda Sněmovny přihlédne k doporučení organizačního výboru a rozhodne o zařazení návrhu zákona do návrhu pořadu nejbližší schůze Sněmovny. Současně navrhne, kterému výboru, popřípadě výborům má být návrh přikázán, a určí zpravodaje pro prvé čtení a navrhne přikázání návrhu zákona k projednání výboru nebo několika výborům. Výbory zpracovávají odbornou expertizu k jednotlivým zákonům podle přikázání, ke kterému dochází v tzv. prvním čtení návrhů ve sněmovně. Návrh zákona se stanoviskem vlády, bylo-li předloženo včas, se doručí poslancům a poslaneckým klubům nejméně 10 dnů před schůzí Sněmovny, na které má dojít k jeho prvému čtení.

Prvé čtení návrhu zákona²⁵

Návrh zákona uvede navrhovatel; po něm vystoupí zpravodaj, kterého určí organizační výbor nebo předseda Poslanecké sněmovny (§ 88). O návrhu zákona se koná obecná rozprava, po níž se Poslanecká sněmovna může usnést, že jej vrátí navrhovateli k dopracování nebo že jej zamítne. Pokud Poslanecká sněmovna rozhodne o pokračování v projednávání návrhu zákona, přikáže jej k projednání výboru, popřípadě několika výborům, a to podle návrhu organizačního výboru nebo předsedy Sněmovny (§ 88).

Kterýkoli z poslanců může předložit jiný návrh na přikázání; o takovém návrhu rozhodne Sněmovna bez rozpravy. Byl-li návrh zákona přikázán výboru k projednání,

²⁵ J. Wintr Principy Českého ústavního práva, , s.62

nelze jej již vrátit navrhovateli k dopracování. Lhůta pro projednání návrhu zákona ve výboru je 60 dnů od rozhodnutí o jeho přikázání výboru k projednání. Tuto lhůtu může Poslanecká sněmovna zkrátit nebo prodloužit, a to nejvýše o 20 dnů. Jen se souhlasem navrhovatele lze takovou lhůtu prodloužit o více než 20 dnů. Taková situace může nastat, pokud je návrh zákona zvláště složitý, vyžaduje odborné posouzení, vyhotovení rozboru a stanovisek expertů apod. Výbory, jimž nebyl návrh zákona přikázán k projednání, mohou své stanovisko k návrhu zákona sdělit Sněmovně a výboru, který návrh zákona projednává, a to i písemně; totéž mohou učinit i jednotliví poslanci. Takovými sdělení se výbor musí zabývat.

Druhé čtení návrhu zákona²⁶

Výbor, popřípadě výbory, jimž byl návrh zákona přikázán, předloží po jeho projednání předsedovi Sněmovny usnesení, v němž zejména doporučí Poslanecké sněmovně, zda má návrh zákona schválit či nikoliv. Doporučí-li výbor v usnesení změny nebo doplňky návrhu zákona, přesně je formuluje. Nejméně pětina všech členů výboru může předložit předsedovi Poslanecké sněmovny oponentní zprávu, která má obdobné náležitosti jako usnesení výboru.

Předseda Sněmovny zajistí vytištění usnesení výboru, popřípadě oponentní zprávy k návrhu zákona a doručí je všem poslancům nejméně 24 hodin před zahájením druhého čtení návrhu zákona. Tato lhůta je mezní a musí být dodržena. V druhém čtení uvede návrh zákona navrhovatel. Po navrhovateli vystoupí zpravodaj výboru nebo zpravodajové výborů. O návrhu zákona se koná obecná rozprava. Po obecné rozpravě může Sněmovna vrátit návrh zákona výboru k novému projednání nebo rozhodnout, že návrh zákona zamítá.

Nerozhodla-li Sněmovna, že návrh zákona vrací výboru k novému projednání nebo že jej zamítá, koná se po obecné rozpravě rozprava podrobná. Sněmovna se v ní může usnést, že projedná některá ustanovení návrhu zákona odděleně. Během podrobné rozpravy se předkládají k návrhu zákona pozměňovací, popřípadě jiné návrhy. Pozměňovací návrhy, popřípadě jiné návrhy se dají vytisknout a předseda Sněmovny je zašle neprodleně všem poslancům.

I po podrobné rozpravě může Sněmovna vrátit návrh zákona výboru k novému projednání nebo rozhodnout, že návrh zákona zamítá.

²⁶ J. Wintr Principy Českého ústavního práva, s.63

Třetí čtení návrhu zákona²⁷

Třetí čtení návrhu zákona lze zahájit nejdříve za 24 hodin po doručení pozměňovacích, popřípadě jiných návrhů poslancům. Ve třetím čtení se koná rozprava, ve které lze navrhnout pouze opravu legislativně technických chyb, gramatických chyb, chyb písemných nebo tiskových. Dále úpravy, které logicky vyplývají z přednesených pozměňovacích návrhů, popřípadě podat návrh na opakování druhého čtení. Na závěr třetího čtení Poslanecká sněmovna hlasuje o pozměňovacích, popřípadě jiných návrzích k návrhu zákona. Poté se Sněmovna usnese, zda s návrhem zákona vyslovuje souhlas.

Projednávání některých dalších předloh

Poněkud modifikovanou proceduru trojího čtení podstupuje schvalování vládního návrhu zákona o státním rozpočtu na příslušný rok. Mezinárodní smlouvy a dohody uzavřené vládou schvaluje Poslanecká sněmovna ve dvou čteních. Jednací řád Poslanecké sněmovny pamatuje též na urychlení legislativního procesu pro případ tzv. legislativní nouze a pro předlohy schvalované na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN. Takový stav nastává jen výjimečně a stav tzv. legislativní nouze musí být Poslaneckou sněmovnou schválen a vyhlášen.

Většina potřebná pro přijetí návrhu Poslaneckou sněmovnou

Poslanecká sněmovna (podobně i další její orgány) je způsobilá se usnášet za přítomnosti alespoň jedné třetiny všech poslanců. K platnému usnesení Sněmovny je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců, pokud Ústava nestanoví jinak. Vzhledem k tomu, že z celkového počtu 200 poslanců nemusejí být přítomni všichni a že se tento počet může měnit i během jednání, je číslo vyjadřující nadpoloviční většinu poslanců - tzv. **kvórum** - proměnlivé. Během jednání se kvórum uvádí na výsledkové tabuli v jednacím sále spolu s počtem přítomných poslanců a dalšími údaji. Počet poslanců je udáván automaticky podle počtu provedených registračních úkonů, které provádějí poslanci při příchodu do jednacího sálu prostřednictvím osobní (nebo jednorázově vydané náhradní) registrační karty. S těmito údaji pak pracuje systém hlasovacího zařízení.

Osobně jsem názoru, že v rámci tohoto systému může být zákon odhlasován velmi malým počtem poslanců. Např. z počtu 200 poslanců bude přítomno 102 poslanců, tedy

²⁷ J. Wintr Principy Českého ústavního práva, , s.63

nadpoloviční většina zvolených a z toho je nadpoloviční většina 52 poslanců. Tedy k odsouhlasení „běžného“ návrhu zákona stačí 52 přítomných poslanců.

Souhlasu třípětinové většiny všech poslanců (tedy nejméně 120) je třeba k přijetí ústavního zákona a ke schválení mezinárodní smlouvy, která přenáší některé pravomoci orgánů České republiky na mezinárodní organizaci nebo instituci.

Souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců (tedy nejméně 101) je třeba k přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení o souhlasu s pobytem cizích vojsk na území České republiky je třeba. Souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců je dále třeba při hlasování Sněmovny o návrhu zákona zamítnutého Senátem, při hlasování Poslanecké sněmovny o zákonu vráceném prezidentem republiky a při hlasování Sněmovny o vyslovení nedůvěry vládě. I zde se mi tyto počty jeví jako poměrně nízké. Rozhodování tak důležitých otázek by mělo být postaveno pod podmínku schválení takzvanou většinou.

Účast Senátu a prezidenta republiky v zákonodárném procesu²⁸

Návrh zákona, s nímž Sněmovna vyslovila souhlas, zašle její předseda bez zbytečného odkladu Senátu. Schválí-li Senát návrh zákona, s nímž vyslovila Sněmovna souhlas, nebo se k němu do 30 dnů od jeho postoupení neusnese anebo vyjádří usnesením vůli nezabývat se takovým návrhem, je návrh zákona přijat. Jestliže Senát návrh zákona usnesením zamítne, předseda jej na nejbližší schůzi, nejdříve však za 10 dnů od doručení usnesení předloží Poslanecké sněmovně, aby o něm hlasovala znovu. Návrh zákona je přijat, schválí-li jej Sněmovna nadpoloviční většinou všech poslanců.

Jestliže Senát vrátí Poslanecké sněmovně návrh zákona s pozměňovacími návrhy, předseda jej na nejbližší schůzi, (nejdříve však za 10 dnů od doručení poslancům) předloží Poslanecké sněmovně znovu, aby o něm hlasovala ve znění schváleném Senátem. Přijme-li Sněmovna usnesení, jímž vysloví souhlas s návrhem Senátu, je návrh zákona přijat. Neschválí-li Sněmovna návrh zákona ve znění schváleném Senátem, hlasuje znovu o návrhu zákona ve znění, ve kterém byl postoupen Senátu. Návrh zákona je přijat, schválí-li jej Sněmovna nadpoloviční většinou všech poslanců.

Při novém projednávání návrhu zákona, který byl Senátem zamítnut nebo Sněmovně vrácen, nejsou ve Sněmovně přípustné pozměňovací návrhy. Předseda

²⁸ J. Wintr Principy Českého ústavního práva, , s.63-64

Sněmovny postoupí přijatý zákon prezidentu republiky. Vráť-li prezident republiky přijatý zákon Poslanecké sněmovně do 15 dnů ode dne, kdy mu byl postoupen, rozešle se stanoviskem prezidenta všem poslancům. Předseda předloží vrácený zákon Sněmovně na nejbližší schůzi, nejdříve však za 10 dnů od jeho doručení. Pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Setrvá-li Poslanecká sněmovna na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak platí, že zákon nebyl přijat.²⁹

Ústavní zákony

Ústavní změny je možné provádět pouze prostřednictvím ústavních zákonů. Česká republika má rigidní (přísný) ústavní pořádek. To znamená, že v případě změny je nutná legislativní procedura obtížnější a preciznější než u běžných zákonů. Důvodem tohoto ustanovení je, že ústavní pořádek vyjadřuje základní hodnoty, a proto by na jejich změnách měla být širší politická shoda, aby se zamezilo např. změnám účelovým. Podmínky změny jsou vymezeny v odstavci 4 čl. 39 Ústavy České republiky, k přijetí ústavního zákona je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů – kvalifikované kvórum.

Dalším znakem ústavního pořádku je, že stojí na vrcholu pomyslné pyramidy právní síly. Běžné zákony nebo jiné právní předpisy tedy nemohou být v rozporu s ústavním pořádkem. Posouzení rozporu s ústavním pořádkem a případné následné zrušení náleží podle čl. 87 Ústavy České republiky do pravomoci Ústavního soudu. Již schválený zákon nebo jeho část lze napadnout u Ústavního soudu v podobě návrhu (alespoň 41 poslanců) na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení. Další podrobnosti uvádí § 64 Zákona č. 182/1993 Sb. Ústavní soud je při svém rozhodování vázán ústavním pořádkem. Takže nemůže zrušit to, podle čeho má rozhodovat, to, čím je vázán.³⁰

Jako příklad legislativního procesu u ústavního zákona, přesněji u jeho změny, použiji předložený návrh zákona na přímou volbu prezidenta, kterým se změní Ústava České republiky.

²⁹ J. Wintr Principy Českého ústavního práva, s.65

³⁰ Viz J. Hřebejk, Ústavní systém České republiky, s 245

Sněmovní tisk 415 Novela z. - Ústava České republiky³¹

Stav projednávání ke dni: 4. ledna 2012

Vláda předložila sněmovně návrh zákona 29. června 2011. Zástupce navrhovatele: ministr spravedlnosti JUDr. JIŘÍ Pospíšil. Dne 30. června 2011 byl návrh zákona rozeslán poslancům jako tisk 415/0. Předseda sněmovny projednání zákona doporučil 1. července 2011.

Určil zpravodaje: JUDr. Jeroným Tejc a navrhl přikázat k projednání výborům: Ústavně právní výbor.

1. Čtení, proběhlo 20. září 2011 na 23. schůzi. Návrh zákona přikázán k projednání výborům (usnesení č. 702). Ústavně právní výbor projednal návrh zákona a vydal 2. 12. 2011 záznam z jednání doručený poslancům jako tisk 415/1.

2. Čtení, návrh zákona prošel obecnou rozpravou 9. 12. 2011 na schůzi. Návrh zákona prošel podrobnou rozpravou 9. prosince 2011 na schůzi. Podané pozměňovací návrhy zpracovány jako tisk 415/2, který byl rozeslán 9. prosince 2011 v 11:53.

3. Čtení, proběhlo 14. prosince 2011 na 32. schůzi. Návrh zákona schválen (usnesení č. 916).

Text návrhu zákona schváleného Poslaneckou sněmovnou.

SENÁT

Zákon doručen Senátu 3. ledna 2012 nyní bude záležet na Senátu jak o návrhu zákona rozhodne. Senát zákon schválil a prezident republiky ho dne 17. února 2012 podepsal.

Dle mého názoru by volba prezidenta republiky neměla být volbou přímou, měla by zůstat zachována jistá důstojnost této volby. Kandidátem na prezidenta republiky, by měla být osoba, která má jistou úroveň. Prezident nejenom zastupuje republiku, ale i reprezentuje a rozhoduje celou řadu otázek. Jeho pravomoci jsou v mnoha pohledech podřízeny kontrasignaci ústavních činitelů, a proto lze říci, že, tyto předpoklady pro výkon funkce prezidenta jsou důležité. Výběr kandidáta musí mít především vážnost a v žádném případě se nemůže stát pouze výsledkem mediální kampaně, líbivost určité

³¹ www.psp.cz

osoby a laciné popularity. Do popředí musí vystoupit u navrženého kandidáta určitá kritéria jako věk, politická i životní zkušenost, odbornost, ale i reprezentativnost.

Jsem proti přímé volbě prezidenta, bojím se toho, že kandidovat bude kde - kdo a občané budou koukat na mediální známost více než na zkušenosti. Pak se může stát, že se prezidentem republiky může stát Karel Gott nebo Tomio Okamura. Tyto osobnosti nejsou podle mého názoru vhodnými kandidáty na prezidenta, ale mají své zásluhy ve svém oboru.

3. STRUČNÝ OBSAH ÚSTAVY ČESKÉ REPUBLIKY A JEHO ZDŮVODNĚNÍ

Ústava České republiky je základní zákon České republiky. Byl přijat jako ústavní zákon Českou národní radou 16. prosince 1992 a publikován v české Sbírce zákonů pod č. 1/1993 Sb.

„ Preambule

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v čase obnovy samostatného českého státu, věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií, odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství, odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu, prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky „³²

Preambule ústavy není krášlící vstupem do zákona, ale je významným výkladovým prvkem pro celou Ústavu. Preambule Ústavy České republiky zdůrazňuje občanský (nikoliv národní) princip při vytváření ústavního řádu českého státu. Při komplexním výkladu toto pojetí souvisí ustanovením článku 2 odst. 1 Ústavy, který vyjadřuje základní princip demokratických států, že lid je zdrojem veškeré státní moci.³³

Ústava České republiky se dělí na preambuli a 8 hlav a 113 článků.³⁴

Hlava první

Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům člověka a občana. Název česká republika označuje formu státu, tedy zřízení republikánské. Svrchovanost (suverenita) znamená, že není součástí jiného státu či státního útvaru. Svrchovanost České republiky znamená výlučnost její státní moci na

³² Zákonč.1/1993Sb., Ústava České republiky

³³ Pavlíček, V. Hřebejk, J 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.47

³⁴ Ústava České republiky, zákon č. 1/1993 Sb.

území státu vůči jeho obyvatelům a osobám žijícím na jejich území. Je nedělitelná a nemůže být přenesena bez změny Ústavy na jiné orgány. Označení jednotný vylučuje možnost jiného uspořádání. „Demokratičnost státu je požadavkem ústavou kladeným na další právní normy i uskutečňování veškeré činnosti státu, který je státem právním, jehož základním principem je úcta k právům a svobodám člověka a občana“. Tyto práva a svobody jsou vyjádřena v Listině základních práv a svobod.³⁵ Svrchovanost lidu jako základní princip demokracie. V Ústavě České republiky je lid ústavodárným subjektem, bez jakékoliv diskriminace.

Podle Ústavy může ústavní zákon stanovit, kdy lid vykonává státní moc také přímo. Nejčastějším případem, kdy vykonává státní moc lid jako suverén přímo je referendum. Ústavní zákon by měl určit pravidla kdy k referendu nebo jiným formám přímé demokracie má či může dojít jak z hlediska věcných vztahů nebo hledisek procedurálních. Státní moc a její orgány mohou uplatňovat své pravomoci, jen pokud to stanoví zákon. Tedy jen v mezích a způsoby a v případech, které upravuje zákon. Státní moc musí sloužit všem občanům jak většinám, tak menšinám, dbá na práva všech. Český ústavní řád ukládá způsob, jak mohou být uloženy povinnosti občana, a to toliko na základě zákona v mezích jeho a při zachování základních práv a svobod občana.

Tímto článkem se do Ústavy zavádí pojem Ústavní pořádek, podrobněji je vymezen v čl. 112 Ústavy. Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky. Listina dává ústavnímu pořádku České republiky hodnotnou orientaci.³⁶ „Ústavní zakotvení principu, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci, je podle důvodové zprávy k ústavnímu zákonu č. 23/1991Sb. znakem právního státu“. Základními právy a svobodami se v tomto ustanovení rozumí především práva a svobody, které obsahuje Listina základních práv a svobod, Ústava a ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Člověk má právo se domáhat svých práv a svobod soudní cestou.

Základem politického systému tak jak Ústava prohlašuje je volná soutěž svobodně vzniklých politických stran, které respektují vyjmenované hodnoty v tomto ustanovení. Odmítá tím stavovský systém, ale i systém jedné politické strany, vládu jednotlivce

³⁵ Pavlíček, V. Hřebejk, J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.53

³⁶ Pavlíček, V. Hřebejk, J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.57-65.

(diktátora) nebo systém jedné politické strany, která by měla řídicí úlohu. Politické strany jsou prostředkem k zabezpečení tohoto principu, nemohou jej nahradit. Úprava postavení politických stran je upravena v Listině základních práv a svobod, v čl. 20 odst. 2. Je zde upraveno zakládání politických stran a hnutí, ale i sdružování obyvatel v těchto stranách při zachování principu jejich oddělení od státu. Omezení vzniku či činnosti těchto politických stran a hnutí lze jenom v případech, které stanoví zákon.

„Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšiny“.³⁷ Vůle většiny se obvykle vyjadřuje ve volbách, referendu či jinou formou přímé demokracie. Hlasování musí být svobodné a nesmí být vyvíjen žádný nátlak na voliče.

Stát dbá na využití přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství tak jak je obsažené v preambuli Ústavy. Zde je obsažen širší výčet bohatství než je obsaženo v tomto článku. Rozsah ekologických škod zasahuje i za hranice našeho státu a pro je komplexně může řešit jenom stát. „Základním principem je požadavek trvale udržitelného rozvoje, který současným i budoucím generacím zachová možnost uspokojovat jejich základní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystému“.³⁸

Ústava zaručuje samosprávu územních samosprávných celků, kterými jsou obce a kraje. Samospráva je oddělena od státní správy. Rozhodování o nesprávných rozhodnutí a opatřeních orgánů územní samosprávy přísluší Ústavnímu soudu a následná náprava pak opět územně samosprávnému celku. Mimo pozornost Ústav zůstal další typ samosprávy jde o samosprávu zájmovou, nebo také profesní ta je reprezentována komorami, (např. advokátní komora, lékařská komora, notářská komora apod.) jejichž vznik je upraven zákonem.

Ústava České republiky patří mezi rigidní ústavy. Vznik, zánik a změna ústavních zákonů je na rozdíl od běžných zákonů je ztížena vyššími nároky na náležitosti zákonodárského procesu. K přijetí ústavního zákona, ale i k jeho změně či zrušení je podle Ústavy zapotřebí souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové

³⁷ Pavlíček, V., Hřebejk, J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.69

³⁸ Pavlíček, V., Hřebejk J.1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.70

většiny přítomných senátorů. Ústava české republiky zapovídá změnit podstatné náležitosti demokratického právního státu. Toto je spojeno s úctou k právům a svobodám člověka a občana. „K nim především patří uznání svobody a rovnosti lidu v důstojnosti a v právech a nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod“.³⁹ Výklad právních předpisů, který by směřoval k zdůvodnění odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu je zakázán. Toto ustanovení je pro orgány, které zákony vykládají a aplikují.

Mezinárodní smlouvy zavazují státy jako subjekty těchto smluv.

„Ratifikované a vyhlášené smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem“.⁴⁰

Z hlediska mezinárodního práva byla Vídeňská úmluva o smluvním právu určující v době přijetí Ústavy České republiky. Tato úmluva vstoupila v platnost 28. srpna 1987 ještě za tehdejšího Československa, publikována byla vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 15/1988Sb. Vídeňská úmluva se vztahuje na smlouvy mezi státy. V současné době proces ratifikace upravuje čl. 63, odst1 písm.b) Ústavy České republiky, vyhlášení upravuje v současné době čl.52 Ústavy České republiky a zákon o Sbírce zákonů (č. 545/1992Sb.). Zakotvení nedělitelnosti území České republiky v čl. 11 Ústavy. Česká republika vznikla rozdělením Československa. Hranice byly zaručeny mezinárodními smlouvami, a stvrzeny ústavními zákony. Ústavními zákony o státní hranicích se podrobněji zabývám ve své práci v kapitole 6.

Ustanovení o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky je v čl. 12 Ústavy České republiky. Státní občanství se dá obecně charakterizovat jako relativně trvalý právní svazek fyzické osoby k danému státu. Státní občanství vzniká a zaniká z důvodů stanovených vnitrostátním právem. Občanství nabývá fyzická osoba vůči státu povinnosti, například aktivní účasti na obraně vlasti a naopak stát vůči občanovi má zákonné povinnosti jako například poskytnutí pomoci občanovi v zahraničí pokud se dostane do tíživé situace.

³⁹ Pavlíček,V. Hřebejk,J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.76

⁴⁰ Ústava České republiky zákon č. 1/1993Sb

Čl. 13 Ústavy určuje za hlavní město České republiky Prahu. Ta se v minulosti ukázala jako město, které se stalo centrem politického, hospodářského a kulturního života. Praha je obcí, její území je tvořeno asi 112 katastrálními územími, která jsou uvedena v příloze zákona o hlavním městě Praze. Praha má dále městské části a těch je v současné době asi 15. Praha a vztah k ní je však také symbolem vlastenectví obyvatel vůči Česku.

V posledním článku první hlavy Ústavy České republiky je ustanovení o státních symbolech České republiky. Státních symbolů je sedm a nejsou v Ústavě blíže popsány. Státními symboly jsou velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.⁴¹

Hlava druhá

Moc zákonodárná (legislativa)

Zákonodárnou mocí se rozumí pravomoc vydávat zákony. Tato moc v České republice přísluší především Parlamentu. Parlament je dvoukomorový. Komory jsou tvořeny Poslaneckou sněmovnou a Senátem v zákonodárném procesu mají tyto komory, každá jinou roli a odlišnou váhu. Další ustanovení určuje počet poslanců dvě stě v Poslanecké sněmovně a délku jejich mandátu, který trvá čtyři roky. Při rozpuštění Poslanecké sněmovny může dojít ke zkrácení tohoto mandátu. Je zde stanoveno volební období Poslanecké sněmovny, nikoliv délka mandátu jednoho poslance. Pokud dojde k zániku mandátu z důvodu uvedených v čl. 25 písm. a), c), d), f), nebo z důvodu smrti poslance nastupuje náhradník. U senátorů je volební období šestileté. Senát je nerozpuštělný. Počet senátorů je stanovený tak aby byl dělitelný třemi a to z důvodu, že každé dva roky se volí třetina senátorů znovu. Zanikne-li senátorovi mandát, z jakéhokoliv důvodu vyhlásí, prezident republiky doplňující volby v daném volebním obvodu. Nedělitelnost Senátu je zárukou pokračování výkonu státní moci v případě absence poslanecké sněmovny, vlády či prezidenta republiky.

Článek 17 Ústavy upřesňuje termíny, kdy se mají volby do Poslanecké sněmovny a Senátu konat, aby se konaly za trvání mandátu stávajících členů komor. Volby pro obě sněmovny jsou prováděny tajným hlasováním. Tento způsob se používá, aby nemohl být na voliče vyvíjen nátlak, např. politický, sociální, či jiný. Je zde zachováno volební právo přímé, rovné a všeobecné. Přímé volební právo, volič odevzdává svůj

⁴¹ Pavlíček, V. Hřebejk, J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s. 79-115

hlas bezprostředně určitému kandidátu nebo skupině kandidátů. U nepřímé volby se hlas dává voliteli. Rovné volební právo znamená, že každý volič má stejný počet hlasů a hlas má stejnou váhu. Všeobecné volební právo, znamená, že z něj není vyloučena žádná skupina občanů či jiná společenská vrstva. Při volbě do Poslanecké sněmovny je voleno podle zásady poměrného zastoupení. Volby do Senátu používají stejných volebních principů. Je zde jediná výjimka a to, že místo poměrného zastoupení uplatňují zásadu většinového systému.

Právo být volen se odvozuje od práva volit. Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, ve věku 21 let. Ústava upravuje podmínky pro volitelnost taxativně, proto nemohou být zákonem rozšiřovány o další podmínky. Do Senátu je možné volit senátora až po dosažení věku 40 let. Vznik mandátu poslance či senátora se odvozuje od doby zvolení. Od doby zvolení nabývá poslanec či senátor práv a povinností, ale také požívá ochrany spojené s mandátem.⁴²

Obsah ustanovení Ústavy v čl. 16 až čl. 19, vztahující se k volbám do Poslanecké sněmovny a Senátu, zmocňuje Ústava v čl. 20 zákon k úpravě dalších podmínek výkonu volebního práva, organizace voleb a rozsah soudního přezkumu. „Z toho, že se jedná o „další podmínky“, je zřejmé, že zákon nemůže měnit podmínky volebního práva, které stanoví sama Ústava (resp. Listina), dikce čl. 20 Ústavy o „dalších podmínkách“ nedává zákonodárci prostor pro stanovení odchylek, resp. Výjimek z ústavních ustanovení“.⁴³

V tomto ustanovení čl.21a 22 se stanoví navzájem neslučitelnost funkcí poslance a senátora. Znamená to, že se zakazuje být zároveň poslance a senátorem. Dále se stanoví neslučitelnost funkce poslance nebo senátora s úřadem prezidenta republiky a s funkcí soudce u obecných soudu, soudu Ústavního. Máme zákony, které stanoví neslučitelnost funkce poslance nebo senátora s dalšími profesemi (např. prezident Nejvyššího kontrolního úřadu, členství v Bankovní radě České národní banky, apod.).

Poslanci a senátoři Parlamentu skládají slib na první schůzi, které se zúčastní po svém zvolení. Podrobnosti o složení slibu upravuje jednací řád každé z komor. Slib obsahuje tradiční prohlášení o věrnosti republice. Volení členové Parlamentu mají svou

⁴² Pavlíček,V. Hřebejk,J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.132-134

⁴³ Pavlíček,V. Hřebejk,J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.135

činností republiku řádně spravovat a být věrni a nesložiti cizí moci, místo svému státu. „Poslanci a senátoři v rámci své pravomoci mohou ústavní a jiné zákony přijímat, měnit a rušit, ale přijaté zákony musí dodržovat.“ „Členové Parlamentu dále slibují, že budou vykonávat svůj mandát nejen v zájmu svých voličů, či politické strany, která je kandidovala, ale v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí“.⁴⁴

Poslanci nebo senátoři se mohou vzdát svého mandátu a to kdykoliv. Jde o jednostranný právní úkon člena Parlamentu, který nevyžaduje odůvodnění. Mandát zaniká prohlášením poslance nebo senátora, který nelze odvolat. Ústava preferuje ústní rezignaci. Tato rezignace musí být řečena na schůzi komory, jejímž je členem. Ústní rezignace proto, aby bylo spolehlivě zjištěno, že tak činí poslanec nebo senátor sám, dobrovolně a ze své vlastní svobodné vůle. Mandát poslance nebo senátora zaniká v případech, které jsou vymezeny v čl. 25. Jde o výčet taxativní, který nemůže být běžným zákonem rozšířen. Mandát poslance nebo senátora nevznikne, pokud dojde k odepření slibu nebo složení slibu s výhradou. Zaniká uplynutím volebního období. Mandát zaniká i tím, že se poslanec nebo senátor vzdá svého mandátu. Rovněž zaniká mandát ztrátou volitelnosti osoby poslance nebo senátora. U poslanců zaniká mandát rozpuštěním Poslanecké sněmovny. Posledním zánikem mandátu je neslučitelnost funkcí podle čl. 22.

Poslanci a senátoři vykonávají mandát osobně, to znamená, že jsou povinni se účastnit jednání ve svých komorách. Členové Parlamentu se nesmějí zastupovat a to ani vzájemně mezi sebou. Sankce za neplnění těchto povinností jsou uvedeny v jednacím řádu. Poslanci a senátoři nejsou vázáni žádnými příkazy.

Další článek Ústavy čl. 27 upravuje poslaneckou imunitu. Ústava vychází z podstaty imunity, ta vznikla původně jako ochrana zákonodárského sboru proti panovníkovi a tento smysl přiměřeně neztratila dodnes. Dnes jde o to, aby imunita chránila celý Parlament, aby mohl prostřednictvím svých členů svobodně a v souladu se svým slibem nerušeně vykonávat svůj mandát. Přes toto konstatování je otázka rozsahu imunity často diskutovanou otázkou laické i odborné veřejnosti. Poslanci a senátoři mohou na rozdíl od všech občanů odepřít svědectví, jen pokud jde o skutečnosti, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem svého mandátu.

⁴⁴ Pavlíček, V. Hřebejk, J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s. 143

Parlament si volí své funkcionáře. Sněmovna svého předsedu a na jeho návrh rozhodne Sněmovna o počtu místopředsedů a provede jejich volbu.⁴⁵ Senát zvolí při svém ustavení čtyři místopředsedy. Poslanecká sněmovna má oprávnění, aby ve věcech veřejného zájmu si sama zřídila vyšetřovací komisi. Tato komise by takové záležitosti objasnila. Je na vůli Poslanecké sněmovny, aby určila co je věcí veřejného zájmu. Návrh na zřízení vyšetřovací komise musí podat nejméně pětina všech poslanců.

Článek 31 stanoví, že Poslanecká sněmovna a Senát zřizují své komise a výbory. Zákon č. 90/1995 o jednacím řádu Poslanecké sněmovny stanoví, že Sněmovna z poslanců zřizuje mandátový a imunitní výbor, rozpočtový výbor, petiční výbor a organizační výbor.⁴⁶ Poslanecká sněmovna svým usnesením zřídila následující výbory: pro sociální politiku a zdravotnictví, pro veřejnou správu, zemědělský, životní prostředí a regionální rozvoj, vzdělání, kulturu, pro vědu, pro mládež a tělovýchovu. Organizační výbor má mezi výbory zvláštní postavení. Předsedou tohoto výboru je předseda Sněmovny a místopředsedy výboru jsou místopředsedové Sněmovny. Výbory i komise jsou ze své činnosti odpovědné Sněmovně, činnost upravuje jednací řád Poslanecké sněmovny. Pokud dojde k rozpuštění Poslanecké sněmovny, některé její funkce přebírá Senát, který je nerozpuštělný. V takovém případě je přenesená pravomoc omezena, a navíc je její výkon vázán především na zákonodárnou iniciativu vlády. Základním účelem tohoto ustanovením zajistit kontinuitu základního fungování moci výkonné a zákonodárné i v době krize.⁴⁷

Podle čl. 34 a 35 Ústavy obě komory Parlamentu konají stálá zasedání. Z vůle příslušné komory lze přerušit jednání, a to pouze na vymezenou dobu maximálně 120dnů v roce. Svolat Poslaneckou sněmovnu a Senát ke schůzi před stanoveným termínem může předseda Poslanecké sněmovny. Ústava vymezuje, kdy tak učinit musí. Rozpustit Poslaneckou sněmovnu může jenom prezident republiky je to jeho právo. Prezident republiky je omezen taxativním výčtem případů, kdy tak může učinit. Poslanecká sněmovna je chráněna ochrannou lhůtou před volbami. To znamená, že

⁴⁵ Zákon č. 90/1995Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny(příloha č.2:Volební řád pro volby konané Poslaneckou sněmovnou a pro nominaci vyžadující souhlas Poslanecké sněmovny)

⁴⁶ Zákon č. 90/1995Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny

⁴⁷ Pavlíček,V.Hřebejk,J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.162

rozhodnutí prezidenta republiky nesmí negativně ovlivnit přípravu a ani průběh volební kampaně i vlastních voleb.

Občané mohou činnost Parlamentu kontrolovat účastí na veřejných schůzích obou komor. U veřejných schůzí platí, že přítomnost občanů, ale i dalších osob je přípustná jenom do naplnění míst, která jsou určena pro veřejnost, hosty a zástupce sdělovacích prostředků.⁴⁸ Předseda Poslanecké sněmovny svolává schůzi obou komor a to jak v případě obligatorním ta také v ostatních případech. Obligatorně se svolává schůze Sněmovny a Senátu k volbě prezidenta. Tato schůze se již se vši pravděpodobností svolávat nebude a to z důvodu, že dne 17. února 2012 podepsal prezident republiky ústavní zákon pro přímou volbu prezidenta. Prezidenta republiky bude volit lid. Pro jednání společné schůze obou komor je jednací řád Poslanecké sněmovny závazná, jde o zákon schválený Parlamentem. Členové vlády mají právo se účastnit schůzí obou komor, ale i jejich výborů. Toto právo má také prezident republiky. Jen Poslanecká sněmovna může člena vlády předvolat. Pokud je člen vlády předvolán je povinen se osobně dostavit do schůze Poslanecké sněmovny. Na schůzi výboru nebo komise se může nechat zastoupit.

V člancích Ústavy 39, 49 a 43 je pojednáno o usnášení obou komor Parlamentu. Vymezuji obecnou schopnost se usnášet u obou komor, nadpoloviční většinou všech poslanců a senátoru pro přijetí ústavního zákona nebo usnesení o vypovězení války a kvalifikované kvorum. Kvalifikované kvorum bylo nutné v prvním kole volby prezidenta republiky. Senát se nemusí k návrhu zákona, který prošel Poslaneckou sněmovnou vyjádřit. V článku 40 je vymezen okruh případů, kdy je nutný souhlas obou komor, jinak není zákon přijat, nebo není dán souhlas k mezinárodní smlouvě.⁴⁹

Ustanovení v článku 41 a 42 upravují otázky zákonodárné iniciativy i u zastupitelstva vyššího územního samosprávného celku. Jeho návrh má stejnou sílu jako jednoho poslance nebo vlády. Návrh státního rozpočtu a státního závěrečného účtu může podat jen vláda.

⁴⁸ Pavlíček, V. Hřebejk, J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s. 169

⁴⁹ Pavlíček, V. Hřebejk, J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s. 172-176, s. 180-182

„ Vláda má právo vyjádřit se ke všem návrhům zákonů včetně zákonů ústavních. Právo vlády v tomto směru je pro řádný chod státu nezastupitelné, neboť odpovídá její odpovědnosti za řádný chod správy státu i za plnění státního rozpočtu“.⁵⁰ Vláda se musí k návrhu zákona vyjádřit ve stanovené lhůtě, která je 30dní od doby, kdy jí byl doručen. Pokud se vláda ve stanovené lhůtě nevyjádří, má se za to, že vyjádřila kladně. Pokud vláda spojí projednání vládního návrhu zákona se žádostí o vyslovení důvěry je oprávněna žádat, aby Poslanecká sněmovna skončila projednání do tří měsíců od jeho předložení. Pokud se Poslanecká sněmovna ve stanovené lhůtě neusnese, může být i rozpuštěna. Po projednání a schválení návrhu zákona Poslaneckou sněmovnou se bez zbytečného odkladu postupuje do Senátu. Návrhem zákona se rozumí také návrh zákona ústavního.

Článek 46 až 49 Ústavy pojednává o schválení návrhu zákonů postoupených z Poslanecké sněmovny do Senátu. Senát má také stanovené lhůty k vyjádření se a to 30dní, pokud se do této doby Senát nevyjádří, platí, že návrh zákona schválil. Pokud vrátí senát návrh se zamítavým usnesením, tak potom se v Poslanecké sněmovně rozprava nekoná. Pouze se hlasováním v Poslanecké sněmovně nadpoloviční většinou všech poslanců se může zamítavé usnesení Senátu zvrátit (tzv. přehlasovat). Senát může návrh zákona vrátit Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy. V tomto případě se v Poslanecké sněmovně opět rozprava nekoná, ale pouze se hlasuje a to nejprve o každém pozměňovacím návrhu zvlášť a na konec o zákonu jako celku. Každé usnesení přijaté nadpoloviční většinou všech poslanců Poslanecké sněmovny, zvrátí negativní usnesení Senátu.

Přijaté zákony podepisuje prezident republiky, ale má právo zákon vrátit. Vrácení zákona musí být odůvodněno a tyto důvody jsou stanoveny. Na vrácení zákona má prezident republiky lhůtu 15dnů ode dne, kdy mu byl Parlamentem postoupen. O vráceném zákonu hlasuje znovu pouze Poslanecká sněmovna. Zákon se vyhlásí jako přijatý, pokud Poslanecká sněmovna tento vrácený zákon odhlasuje nadpoloviční většinou všech poslanců.

⁵⁰ Pavlíček, V. Hřebejk, J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.182, komentář k odstavci 1.

Konečnou fází zákonodárského procesu je vyhlášení zákonů, publikováním ve Sbírce zákonů. Zákon, který je přijat podepisují předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda vlády.

Každý poslanec má právo interpelovat (vznášet kvalifikované dotazy) vládě nebo jejím členům ve věcech jejich působnosti, toto právo je dáno Ústavou. Interpelaci je možné podat ústně na schůzi Sněmovny nebo písemně prostřednictvím předsedy Sněmovny.⁵¹ Oslovený člen vlády, tak i vláda jako celek mají na odpověď 30dnů od podání interpelace. Jménem vlády vystupuje předseda, ale ten se může dát zastoupit místopředsedou nebo jiným pověřeným členem vlády.

Hlava třetí

Moc výkonná (exekutiva)

V článku 54 až 79 Ústavy vymezuje působnost prezidenta republiky a vlády. Prezident republiky je hlavou státu. Toto pojetí v Ústavě České republiky je ovlivněno tradicemi monarchistickými i prvorepublikovými. Prezident republiky je představitelem všeho lidu, všech občanů, zastupuje stát navenek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, je vrchním velitelem ozbrojených sil, jmenuje soudce, jmenuje a povyšuje generály, má právo udělovat amnestii. Není odpovědný z výkonu své funkce, nelze ho odvolat, a proto ústava taxativně vymezuje rozhodnutí, která může prezident učinit sám. U ostatních rozhodnutí prezidenta se vyžaduje k platnosti spolupodpis předsedy vlády.

Vrcholným orgánem výkonné moci je vláda. Vládu jmenuje prezident republiky na návrh politika pověřeného prezidentem sestavením vlády. Zpravidla je takto pověřený předseda či představitel vítězné politické strany ve volbách do Poslanecké sněmovny. Návrh vlády je tvořen v jednáních politickým spektrem společnosti. Vláda je odpovědná ze své funkce je Poslanecké sněmovně. Vláda rozhoduje ve sboru. Na návrh předsedy vlády prezident republiky jmenuje a odvolává členy vlády (ministery), přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi. Svolává zasedání Poslanecké sněmovny a rozpouští jí. Jmenuje soudce Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu a členy Bankovní rady České národní banky. Vláda může požádat Poslaneckou sněmovnu o vyslovení důvěry. Poslanecká sněmovna může vyslovit vládě nedůvěru, ale to jenom na návrh podán písemně nejméně 50 poslanci. Prezident republiky se ujímá úřadu složením slibu a je

⁵¹ Zákon č. 90/1995Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny

volen na dobu pěti let. Volba prezidenta se doposud konala v posledních třiceti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky, na společné schůzi obou komor Parlamentu.

Přijetím ústavního zákona o přímé volbě prezidenta republiky bude volba na lidu. Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu. Volen může být na dvě volební období víc ne. Ministerstva a jiné správní orgány lze zřizovat a jejich působnost stanovit pouze zákonem. Mohou vydávat právní předpisy, pokud jsou k tomu výslovně zmocněny příslušným zákonem.⁵²

Státní zastupitelství podává žalobu a zastupuje stát v trestním řízení. V omezené míře může podat návrh na zahájení občanského soudního řízení nebo vstoupit do již zahájeného občanského soudního řízení, ale jen v případech, které stanoví zákon. Státní zastupitelství spolupracuje justicí. Správu státního zastupitelství vykonává ministerstvo spravedlnosti. Nejvyššího státního zástupce jmenuje a odvolává vláda na návrh ministra spravedlnosti. Ostatní vedoucí státních zastupitelství jmenuje do funkce a odvolává ministr spravedlnosti.⁵³

Hlava čtvrtá

Moc soudní (jurisdikce) je upravena článkem 81 až 96 Ústavy vymezuje úkoly a postavení soudů, které vykonávají jménem republiky soudní moc. Výkon soudní moci zajišťují nezávislé soudu, prostřednictvím nezávislých soudců. Odvolat nebo přeložit soudce k jinému soudu bez jeho souhlasu je ústavou zakázáno, jde o jednu ze záruk nezávislosti soudců.(čl.38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Funkce soudce je neslučitelná s činností, které přímo stanoví Ústava nebo zákon. Ústavní soud zajišťuje ochranu ústavnosti, vymezení rozpracovává Ústava v dalších svých ustanovení, která dále rozvádí v zákoně o Ústavním soudu.⁵⁴Ústavní soud se skládá z 15 soudců, kteří jsou jmenována na dobu 10let a jmenuje je prezident republiky se souhlasem Senátu. Co patří do působnosti Ústavního soudu je taxativně vymezeno zákonem č. 182/1993Sb., v platném znění. Rozhodnutí Ústavního soudu je vykonatelné, jakmile bylo vyhlášeno,

⁵² Pavlíček,V. Hřebejk,J. 1994, 1998, Ústava a Ústavní řád České republiky komentář díl 1. Ústavní systém s.205-268.

⁵³ Zákon č. 283/1993Sb., o státním zastupitelství, v platném znění. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, v platném znění

⁵⁴ Zákon č. 1/1993Sb., Ústava České republiky, zákon č. 182/1993Sb., o Ústavním soudu, v platném znění

způsobem stanoveným zákonem, pokud Ústavní soud o jeho vykonatelnosti nerozhodl jinak. Vykonatelná rozhodnutí jsou závazná pro všechny orgány i osoby.

Každý má právo dovolávat se ochrany svých práv u soudu. Soustavu soudu tvoří: Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní soud, krajské a okresní soudy a v Praze jsou ještě soudy obvodní. Působnost a organizaci soudu stanoví zákon č. 335/1991SB., o soudech a soudcích v platném znění. Soud mohou rozhodovat v senátech (např. trestní řízení) nebo jako samosoudci (např. civilní řízení). Soudce je při svých rozhodováních vázán zákonem. Jednání před soudem jsou ústní a veřejná, výjimky jsou stanoveny zákonem č. 141/1961Sb., trestní řád a zákonem č. 99/1963Sb., občanský soudní řád v platném znění.

Hlava pátá

Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislým orgánem. Prezident a viceprezident Nejvyššího kontrolního úřadu je jmenován prezidentem republiky na návrh Poslanecké sněmovny. Jeho činností je kontrola hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu.⁵⁵

Hlava šestá

Česká národní banka je ústřední bankou státu. Jejím hlavním cílem je péče o cenovou stabilitu. Česká národní banka vznikla rozdělením Státní banky československé. Její postavení, působnost, organizační strukturu a podrobnosti stanoví zákon č. 6/1993Sb., o České národní bance. Pro naplnění hlavního cíle své činnosti Česká národní banka vydává bankovky a mince, určuje měnovou politiku, vykonává dohled nad bankovní činností v České republice, provádí další činnosti podle zákonů č. 21/1992Sb., o bankách, v platném znění a č. 219/1995Sb., devizový zákon.

Hlava sedmá

Územní samospráva článek 99-105 vymezuje členění na obce a vyšší územní samosprávné celky. Základní územně samosprávné celky jsou obec a kraje tvoří vyšší územně samosprávné celky. Obec je vždy součástí vyššího územně samosprávného celku, je spravována zastupitelstvem, obvykle vlastní majetek, má rozpočet. Funkční období zastupitelstva je čtyřleté. Zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky.⁵⁶

⁵⁵ Zákon č. 166/1993Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, v platném znění.

⁵⁶ Zákon č. 129/2000 Sb. o obcích a krajích

Hlava osmá

V přechodných a závěrečných ustanoveních můžeme najít ustanovení o České národní radě, která se dnem účinnosti Ústavy České republiky stává Poslaneckou sněmovnou. Její volební období je určena do 6. června 1992. Na přechodnou dobu byl ustanoven Prozatímní Senát, způsob ustanovení Ústava ponechala zvláštnímu ústavnímu zákonu. V zákoně č. 247/1995Sb., o volbách do Parlamentu České republiky stanovil § 94, v kterých volebních obvodech se v prvních volbách do Senátu volí senátoři na dva roky, v kterých na čtyři roky a v kterých na šest let. Vláda České republiky jmenovaná po volbách v roce 1992 se ke dne účinnosti Ústavy stává vládou státu nástupnického, plně suverénního. Před zřízením Státního zastupitelstva byla tato činnost vykonávána Prokuraturou České republiky.

Státní zastupitelstvo bylo zřízeno zákonem č. 283/1993Sb. Funkce vojenských soudů skončila 31. prosince 1993. Ústava České republiky s nimi nepočítala. Soudci, kteří vykonávali svojí funkci ke dni nabití účinnosti (1.1.1993) se považují za soudce jmenované podle Ústavy České republiky. Článek 112 Ústavy vymezuje pojem ústavního pořádku, který Ústava nově zavedla. Do Ústavního pořádku byly zařazeny všechny platné ústavní zákony, které ke dni přijetí Ústavy tvořil ústavní řád a ústavní zákony, které v budoucnu budou podle této Ústavy přijaty. Budou, sem patří i ústavní zákony, které by Ústavu měnily či doplňovaly. Součástí ústavního pořádku se stávají ústavní zákony, které se týkají hranic státu. Ústavní pořádek České republiky tvoří ke dni přijetí Ústavy České republiky tyto ústavní zákony:

Ústavní zákon 1/1993Sb., Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, usnesení č. 2/1993Sb., ústavní zákony upravující státní hranice České republiky, ústavní zákony přijaté po 6. červnu 1992 (úst.zák. České národní rady č. 4/1993Sb., o opatření souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, úst.zák. č. 29/1993Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky). Další součástí ústavního pořádku se stal ústavní zákon č. 74/1997Sb., o změnách státní hranice se Slovenskou republikou, jde o ústavní zákon přijatý podle Ústavy České republiky. Ústavní zákon č. 347/1997Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celku se postaral o novelizaci a doplnění Ústavy České republiky a došlo ke změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993Sb., Ústava České republiky.

Zrušují se ústavní zákony, které po zániku České a Slovenské Federativní Republiky přijetím Ústavy České republiky a vznikem České republiky byly nahrazeny nebo pozbyly své funkce. Některé federativní zákony se staly součástí právního řádu České republiky s právní silou zákona např. ústavní zákon č. 496/1990Sb., o navrácení majetku Komunistické strany Československa lidu České a Slovenské Federativní Republiky a ústavní zákon č. 497/1990Sb., o navrácení majetku Socialistického svazu mládeže lidu České a Slovenské Federativní Republiky. Majetek navrácený Socialistickým svazem mládeže, měl být po rozdělení mezi Českou republiku a Slovenskou republiku použit pro potřeby dětí a mládeže. Odpovědnost k dosažení tohoto cíle byla uložena vládě. Účinnost Ústavy České republiky nastala dnem 1.ledna1993.⁵⁷ Novou Ústavou České republiky nevznikl zcela nový stát, ale stát samostatný navazující svou kontinuitou na historickou státnost zemí českých a Slovenska.

Ústava české republiky jak dokument takto zvaný je jmenována na prvním místě ústavního pořádku České republiky. Pojem ústavní pořádek vymezuje a sama v něm stanoví své místo. Je tedy určitým interpretačním základem ústavního systému české republiky. Z hlediska předmětu úpravy se Ústava v základních ustanoveních zabývá základními principy státní, politické a ústavní moci v našem státě.⁵⁸

⁵⁷ Ústava České republiky, zákon č. 1/1993 Sb.

⁵⁸ Klíma, K. Ústavní právo, 1995

4. OBSAH LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁC A SVOBOD A JEJÍ VÝZNAM V PRAXI

Listina základních práv a svobod je dokument zakotvený v právním řádu bývalé ČSFR prostřednictvím ústavního zákona Federálního shromáždění ČSFR č. 23/1991 Sb., kterým se tato listina uvozuje. Jako součást ústavního pořádku České republiky jí vymezuje, jak již řečeno, Ústava české republiky, a jako součást ústavního pořádku vyhláší usnesením Předsednictva České národní rady z 16. prosince 1992 pod č. 2/1993 Sb.⁵⁹

„Vstupní ustanovení.

Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod“⁶⁰

Listina je pramenem ústavního práva a závaznou normou. Její věcný obsah je základem pro rozhodování Ústavního soudu České republiky, zejména při vyřizování ústavních stížností fyzických a právnických osob. Listina vymezuje práva člověka a občana, tj. lidská práva a základy svobody, práva národnostních a etnických menšin, hospodářská, sociální a kulturní práva a právo na soudní a jinou právní ochranu.

Upravuje např. způsobilost mít práva, právo na život, osobní svobodu, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, zákaz nucených prací nebo služeb, právo na zachování lidské důstojnosti člověka, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jeho jména, právo vlastnictví, nedotknutelnost obydlí, svobodu pohybu a pobytu, právo svobodného projevu náboženství nebo víry, svobodu projevu a právo na informace, petiční právo,

⁵⁹ Klíma, K. Ústavní právo, 1995

⁶⁰ Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993Sb.

právo shromažďovací a sdružovací, právo na odpor, právo podílet se na správě věcí veřejných, na ochranu zdraví, právo na příznivé životní prostředí, právo na vzdělání.

Pro české ústavní právo je velmi důležitá Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, závazná v České republice je od roku 1992 (č. 209/1992Sb.) práva a svobody obsažené v ní se mohou čeští občané dovolávat před Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku.⁶¹

⁶¹J. Wintr Principy českého ústavního práva, , s. 111.

5. OSTATNÍ ÚSTAVNÍ ZÁKONY, VČETNĚ ZÁKONA O REFERENDU

5.1. Ústavní zákony o státních hranicích

Státní hranice České republiky ohraničuje celé území republiky (neboť ČR je vnitrozemský stát). Úprava hranic ústavními zákony je nebývale důležitá, neboť území je jedním ze základních znaků suverenity státu. Celková délka hranic ČR činí 2289,7 km. ČR hraničí s těmito čtyřmi zeměmi:

- Německo – Česko-německá hranice 810 km
- Polsko – Česko-polská hranice 761,8 km
- Slovensko – Česko-slovenská hranice 251,8 km
- Rakousko – Česko-rakouská hranice 466,1 km

Současná podoba hranic vychází z roku 1997, kdy došlo k úpravě hranic se Slovenskem. Do té doby se hranice složitě klikatila podél regulovaného toku řeky Moravy, přičemž v zásadě sledovala její původní tok, a součástí České republiky byla Osada U Sabotů. Do roku 1990 bylo před hranicemi se Západním Německem a Rakouskem umístěno tzv. hraniční pásmo, které bylo téměř vysídlené a sloužilo pouze pro „bezpečnostní“ účely. Později došlo k jeho revitalizaci, obnově uzavřených míst a jejich otevření převážně pro turisty (například na Šumavě nebo v Podyjí). Počet hraničních přechodů se na této straně také zvýšil. Od 1. května 2004, kdy je republika členem EU, došlo k zjednodušení provozu na hranicích, zrušily se celní kontroly a odpadly tak dlouhé kolony vozidel. Po začlenění země do Schengenského systému (21. prosince 2007) pak kontroly odpadly úplně a hranicemi je možné procházet zcela bez zastavení. V případě potřeby však země může své hranice opět dočasně uzavřít.

1.3. 5.2. Právní úprava

Dle Ústavy České republiky „Území České republiky tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.“ (čl. 11) pokud by došlo ke změně státní hranice dohodou s jiným sousedním státem, je uplatňována zásada „metr za metr“ státní území se tedy může změnit, ale nemůže se zmenšit.

Vzhledem k tomu, že součástí ústavního pořádku jsou i zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice, je v současné době státní hranice definována těmito zákony:

- Ústavní zákon č. 102/1930 Sb. z. a n. z 11. 6. 1930, o úpravě státních hranic s Německem, Rakouskem a Maďarskem
- Ústavní zákon č. 205/1936 Sb. z. a n. z 8. 7. 1936, o úpravě státních hranic s Německem
- Ústavní zákon č. 62/1958 Sb. z 17. 10. 1958, o konečném vytyčení státních hranic s Polskou lidovou republikou
- Ústavní zákon ČNR č. 30/1974 Sb. z 9. 4. 1974, o souhlasu ke změnám hranic České socialistické republiky
- Ústavní zákon č. 66/1974 Sb. z 25. 6. 1974, o změnách státních hranic s Rakouskou republikou
- Ústavní zákon ČNR č. 121/1981 Sb. z 17. 12. 1981, o souhlasu ke změnám hranic České socialistické republiky s Německou demokratickou republikou
- Ústavní zákon č. 37/1982 Sb. z 31. 3. 1982, o změnách státních hranic s Německou demokratickou republikou
- Ústavní zákon ČNR č. 43/1988 Sb. z 12. 4. 1988, o souhlasu ke změnám hranic České socialistické republiky na hraničních vodních tocích s Polskou lidovou republikou
- Ústavní zákon č. 169/1988 z 9. 11. 1988, o změnách průběhu státních hranic na hraničních vodních tocích s Polskou lidovou republikou
- Ústavní zákon č. 74/1997 Sb. z 19. 3. 1997, o změnách státních hranic se Slovenskou republikou
- Ústavní zákon č. 76/2004 Sb. z 22. 1. 2004, o změnách státních hranic s Rakouskou republikou
- Ústavní zákon č. 633/2004 Sb. z 25. 11. 2004, o změnách státních hranic se Spolkovou republikou Německo

Dle smlouvy mezi Českou a Slovenskou republikou ze dne 4. ledna 1996 o společných státních hranicích (tzv. Židlochovické smlouvy) je státní hranice definována

jako „plocha, která vertikálně prochází hraniční čarou po zemském povrchu a odděluje území obou států, jejich vzdušný prostor, prostor pod zemským povrchem, nadzemní a podzemní stavby a zařízení všeho druhu.“

5.3. Ostatní Ústavní zákony

Součástí české ústavy jsou dále:

Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků⁶²

Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky byl přijatý Parlamentem České republiky dne 3. prosince 1997 a vyhlášený ve Sbírce zákonů pod číslem 347/1997 Sb. Dle pátého článku nabyl účinnosti 1. ledna 2000, takže se sedmiletým zpožděním zavedl to, co ústava předpokládala již od ledna 1993, a zároveň rozhodl ve prospěch krajského uspořádání a zavrhl zemské uspořádání, s nímž do té doby ústava počítala jako s alternativou.

Obsah zákona: článek 1 ustanovil 14 vyšších územních samosprávných celků, z nichž 13 mělo ve svém názvu slovo „kraj“ (novelou č. 176/2001 Sb. poklesl počet takových krajů na 12). Zřízenými kraji byly hlavní město Praha, Středočeský kraj, Budějovický kraj, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Jihlavský kraj, Brněnský kraj, Olomoucký kraj, Ostravský kraj a Zlínský kraj. Území krajů vymezil výčtem okresů a územím hlavního města, a to dle článku 3 v území ke dni účinnosti ústavního zákona. V článku 2 zákon stanovil, že území krajů lze měnit pouze zákonem.

V druhé části, článkem 4, ústavní zákon mění Ústavu České republiky. V článku 99 ústavy bylo upřesněno, že vyššími územními samosprávnými celky jsou kraje (dosavadní znění bylo, že jimi jsou země nebo kraje). Vypuštěn byl článek 103 ústavy, podle něhož o názvu vyššího územního samosprávného celku mělo rozhodovat jeho zastupitelstvo. Ústavní zákon byl později změněn ústavním zákonem č. 176/2001 Sb., který změnil s účinností ode dne vyhlášení (tj. 31. května 2001) názvy čtyř krajů: Budějovického kraje na Jihočeský kraj, Jihlavský kraj na Vysočinu, Brněnský kraj na Jihomoravský kraj a Ostravský kraj na Moravskoslezský kraj.⁶³

⁶² Ústavní zákon 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

⁶³ Zákon č. 176/2001 Sb., změna ústavního zák. o vytvoření vyšších samosprávných celků

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky⁶⁴

Bezpečnostní rada státu je stálým pracovním orgánem vlády pro koordinaci problematiky bezpečnosti České republiky a přípravu návrhů opatření k jejímu zajišťování. Bezpečnostní rada státu je zřízena čl. 9 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Její složení a činnost je dále upřesněna usnesením vlády ČR ze dne 10. června 1998 č. 391 o Bezpečnostní radě státu a o plánování opatření k zajištění bezpečnosti ČR, ve znění usnesení vlády ČR ze dne 22. srpna 2001 č. 813, usnesení vlády ČR ze dne 24. července 2002 č. 741, usnesením vlády ze dne 12. února 2003 č. 164, usnesením vlády ze dne 1. října 2003 č. 980, usnesení vlády ze dne 1. září 2004 č. 828, usnesení vlády ze dne 10. listopadu 2004 č. 1109, usnesení vlády ze dne 11. října 2006 č. 1174, usnesení vlády ze dne 17. ledna 2007 č. 54, usnesení vlády ze dne 16. února 2009 č. 195, usnesení vlády ze dne 1. června 2009 č. 687, usnesení vlády ze dne 11. srpna 2010 č. 578 a usnesení vlády ze dne 20. července 2011 č. 578.

Podle článku 9 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR:

1. Bezpečnostní radu státu tvoří předseda vlády a další členové vlády podle rozhodnutí vlády.
2. Bezpečnostní rada státu v rozsahu pověření, které stanovila vláda, připravuje vládě návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti ČR.
3. Prezident republiky má právo účastnit se schůzí Bezpečnostní rady státu, vyžadovat od ní a jejích členů zprávy a projednávat s ní nebo jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.⁶⁵

Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii

Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii proběhlo 13. a 14. června 2003. Přes 77 % voličů členství podpořilo, ČR do EU vstoupila 1. května 2004. Pro toto referendum byl vydán speciální Ústavní zákon č. 515/2002 Sb. Dodnes jde o jediné celostátní referendum v historii České republiky. Průzkumy

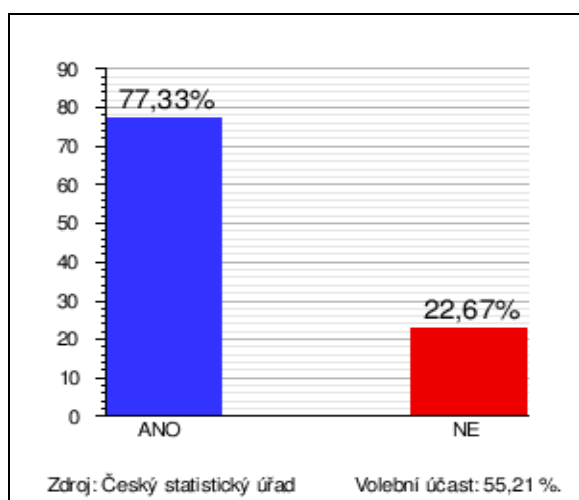
⁶⁴ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky

⁶⁵ www.vlada.cz

veřejného mínění odhadovaly výsledky pro vstup do EU mezi 63 % a 70 %; takto by hlasovali převážně mladší, výše vzdělaní obyvatelé s vyššími příjmy.

Výsledky referenda potvrdil prezident Václav Klaus 10. července 2003.⁶⁶

Celkem voličů	Neplatných hlasů	Volební účast (%)	Pro (%)	Proti (%)
8 259 525	100 754	4 557 960 (55,21)	3 446 758 (77,33)	1 010 448 (22,67)

Ústavní zákony související s rozpadem Československa a konstituováním České republiky, jako nového nástupnického státu (Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, ústavní zákon č. 29/1993 Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky),

- Ústavní zákon ČNR č. 4/1993 Sb. z 15. 12. 1992, o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky
- Ústavní zákon ČNR č. 29/1993 Sb. z 22. 12. 1992, o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky

V dosavadní krátké historii České republiky byl Parlamentem v reakci na nastalou vládní krizi přijat i jednorázový a svým způsobem mimořádný ústavní zákon o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny (Ústavní zákon č. 69/1998 Sb.). Obdobný

⁶⁶ Český statistický úřad

jednorázový ústavní zákon č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny, byl však Ústavním soudem zrušen. (viz nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. září 2009, 318/2009 Sb.).⁶⁷

⁶⁷ www.nalus.usoud.cz

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila poukázat na důležitost Ústavního pořádku v České republice. Ústava je zákon, který upravuje moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Toto dělení je pro bezchybné fungování státu velmi důležité. Každá součást státní moci má své místo v životě demokratického státu. Tyto součásti státní moci se vzájemně doplňují a podporují. Hovoříme zde o systému vzájemných brzd a balanců. Jednotlivé součásti státní moci by v žádném případě neměly být v jedněch rukách (jednotlivce-diktátora nebo politické síly – strany či hnutí) a vzájemně by své vztahy měly rovnovážně vybalancovat. Nemělo by docházet k vzájemnému porušování normotvorných principů, státní správy a nezávislosti soudů. Bohužel přes proklamovanou demokratičnost a ústavnost našeho systému k určitým nesrovnalostem stále dochází. Např.: prezident může zastavit trestní stíhání či soudní řízení, což jinde v Evropě není přípustné; jedná se o pozůstatek z 1. republiky a dochází tak k porušení nezávislosti soudů.

Dle Ústavy je Česká republika parlamentní demokracií. Veškerá moc vychází z lidu, který jí vykonává prostřednictvím moci zákonodárné, výkonné a soudní. Lid má plnou suverenitu, nikomu jinému tato suverenita nepřísluší, s nikým se o ni nemusí dělit, jestliže jde o parlamentní demokracii, pak svým významem Parlament dominuje nad výkonnou mocí, zejména vládou, která mu je za své činnosti zodpovědná. Tím se navazuje na tradice, jejíž kořeny jsou v období první republiky.⁶⁸ Tato dominance je dána tím, že Parlament, tj. moc zákonodárná, jako jediná ze složek moci, je přímo volena lidem. Kontrola moci zákonodárné ze strany moci výkonné je založena na systému brzd, který umožňuje prodloužit zákonodárný proces a tím dává možnost k opětovnému zvážení ze strany moci zákonodárné. Kontrola moci zákonodárné ze strany moci soudní slouží k tomu, aby přijaté právní normy byly v souladu s Ústavním pořádkem. Při zpracování práce jsem prostudovala podklady, které mi pomohli, rozšířili znalosti o ústavním pořádku v České republice, snažila jsem se ve své práci využít i zkušenosti, které jsem získala ze svého studia. Chtěla bych, všechny získané poznatky rozvíjela dále při práci.

Věřím, že se mi podařilo cíle práce naplnit a případné nedostatky dokážu vyrovnat při její obhajobě.

⁶⁸ Pavlíček, V., Hřebejk, J. Ústava a ústavní řád ČR, 1998. s.44

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- JUDr. Aleš GERLOH, JUDr. Jiří HŘEBEJK a JUDr. Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém české republiky: základy českého ústavního práva*. 1. vyd. Praha: Prospektrum s.r.o, 2002. ISBN 80-7175-077-8.
- Prof. JUDr. Václav PAVLÍČEK a JUDr. Jiří HŘEBEJK. *Ústava a ústavní řád v České republice: komentář 1.díl Ústavní systém*. Praha: Linde Praha a.s., 1998. ISBN 80-7201-110-3.
- JUDr. Karel KLÍMA. *Ústavní právo*. Praha: Viktoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-63-7.
- ZIMEK, Josef. *Ústavnost a Český ústavní vývoj*. Brno: Masarykova universita, 2006. Právnická fakulta: učebnice, 380. ISBN 80-210-4094-7.
- Prof. JUDr. Václav PAVLÍČEK a kolektiv. *Ústavní právo a státověda I.díl: Obecná státověda*. Praha: Linde Praha a.s., 1998.
- Prof. JUDr. Václav PAVLÍČEK a kolektiv. *Ústavní právo a státověda II.díl: Ústavní právo v ČR*. Praha: Linde Praha a.s., 2004.
- Prof. JUDr. Karel MALÝ, DrSc., Dr. h. c. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-433-1.
- Doc. Dr. Ing. Ján GRONSKÝ, CSc. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa: Svazek I*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1027-2.

POUŽITÉ ZÁKONY

- Česká republika. Ústava. In: *zákon č. 1/1993 Sb.* Praha: Česká národní rada, 1992, 001.
- Česká republika. Listina základních práv a svobod. In: *zákon č. 2/1993 Sb.* Praha: Předsednictvo České národní rady, 1992, 001.
- Česká republika. O Ústavním soud. In: *zákon č. 182/1993 Sb.* Praha: Česká národní rada, 1993, 046.
- Česká republika. Zákon o krajích. In: *zákon č. 129/2000 Sb.* Praha: Parlament, 2000, 038.
- Česká republika. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. In: *zákon č. 110/1998 Sb.* Praha: Parlament, 1998, 039.

Česká republika. Zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. In: *zákon č. 90/1995Sb.* Praha: Parlament, 1995, 020.

Česká republika. Zákon o Nejvyšším kontrolním úřadu. In: *zákon č. 166/1993Sb.* Praha: Česká národní rada, 1993, 043.

Česká republika. Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *zákon č. 347/1997Sb.* Praha: Parlament, 1997, 114.

Česká republika. Ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *zákon č. 176/2001Sb.* Praha: Parlament, 2001, 067.

Česká republika. Zákon o státním zastupitelství. In: *zákon č. 283/1993Sb.* Praha: Česká národní rada, 1993, 071.

WEBOVÉ STRÁNKY

Nalus. *Nalus: vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu* [online]. 2012-02-01 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: www.nalus.usoud.cz

Vláda. *Klada: Úvodní stránka, klada ČR* [online]. 2012-02-01 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: www.vlada.cz

Český statistický úřad. *Český statistický úřad: ČSÚ* [online]. 2012-02-01 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: www.czso.cz